

ZLATNI JUBILEJ ZBORNIKA „KAČIĆ“ GOLDEN JUBILEE OF THE "KAČIĆ" PROCEEDINGS

Audiant reges – Neka čuju kraljevi!

A. G. Matoš

Pred blagdan sv. Franje Asiškoga (4. X. 2020.) izišao je iz tiska Zbornik *Kačić* (2017. - 2018, str. 448), sa zakašnjenjem, ali uz trud i pregalački duh fra Hrvatina Gabrijela Jurišića, njegova trećega i dugovječnoga urednika, koji tu dužnost obnaša od 1974. godine. Možda je dobro napomenuti da je bio uključen od početka, kad su ga u svibnju 1967. urednici uputili da vlakom iz Splita preko Zagreba do Đakova u „Tipografiji“ (nekad Biskupijskoj) obavi prijelom i vrati ga u Sinj da se obavi korektura. Pritom je zadužen da razriješi dvojbe o naslovu koji treba dati Zborniku, a na putovanju do Đakova imao je vremena o tomu razmisliti. Fra Josip Soldo i fra Karlo Jurišić do 1973. godine uredili su prvih pet svezaka Zbornika.

Zbornik je pokrenula Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja 1. ožujka 1966. kako bi profesori franjevci (a i drugi) mogli objaviti članke i rasprave iz prvotno humanističkih, ali i prirodnih znanosti. Nakon četvrt stoljeća „stanja mirovanja“, ali i mučnoga ratnog i poratnog komunističkog razdoblja, Zbornik je želio nastaviti misiju časopisa *Nova revija*, koju je izdavala Franjevačka visoka bogoslovija u Makarskoj (1922. - 1941.).

Od svibnja 1967. kad se pojavio prvi svezak, počeli su nicati sve raznolikiji nizovi Zbornika *Kačić*: knjiga i knjižica, propovijedi, govora, životopisa, biobibliografija, monografija, ponovljenih i prigodnih izdanja s više od 90 naslova. Stoga smo u ovom svečanom trenutku na Matošev način i uskliknuli: *audiant reges - neka čuju kraljevi*, ali ne samo kraljevi nego i svekolika javnost, što je sve stvoreno u proteklih pedesetak godina, kako je u proslovu uskliknuo i glavni urednik, podsjetivši i na njemu, i ne samo njemu, srcu prirastao stih *I dok je srca, bit će i Kroacije!*

Pred nama je dvobroj (50 -51), svečaniji, bogatiji od drugih, u kojem je dvadesetak radova s osvrtima prema područjima istraživanja koji omogućuju dobar uvid u polustoljetnu bilancu. Na aversu tvrde korice, uz uobičajene podatke, utisnut je lik fra Andrije Kačića s medaljona koji će, uz druge medaljone svijetlih likova iz crkvene i kulturne povijesti, uskoro biti dio prorektorskih lanaca, a nosit će ih dužnosnici Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u svečanim prigodama. Medalju je izradio akademski kipar Kazimir Hraste. Doznajemo pak da je rektorov srebreni lanac sa 14 portreta već u izradi.

Uz oveći proslov svečani Zbornik donosi niz preglednih znanstvenih i stručnih radova te cjelovitu bibliografiju svih brojeva i knjižnica Zbornika *Kačić*, njegovih monografija, dokumenata i građe, zatim Leksikon suradnika (oko 370) te uredničke priloge s popisima suradnika akademika, njihovih ustanova, podatke o člancima na drugim jezicima, o prijevodima sažetaka na strane jezike, podacima o knjigama, službenim pismima, propovijedima, pozdravnim govorima, predgovorima, pogovorima i čestitkama, i na kraju o brojnim uglednicima: papama, kardinalima, biskupima, generalima redova i osobama o kojima je pisano, suizdavačima, zajedničkim izdanjima te tiskarama u kojima su otisnuti primjerci Zbornika i drugih naslova.

Navodimo područja filozofije i teologije s posebnim osvrtima na dogmatsku i pastoralnu teologiju kulturnopovijesnoga i crkvenopovijesnoga sadržaja, liturgijsku, franjevačku i marijansku duhovnost, štovatelje, svetišta, pouke hrvatskih teologa i pisaca. U svečanom broju Anđelko Domazet prikazao je filozofske i teološke teme, a Petar Lubina izvijestio o marijanskim temama u Zborniku posvećenu Pavlu Meladi, tajniku i predsjedniku Papinske međunarodne marijanske akademije (PAMI), o Bogorodici Mariji u Svetom pismu, bogoslužju i duhovnostima, poukama hrvatskih teologa i pisaca, umjetnosti, ekumenizmu, marijanskom štovanju i brojnim svetištima: Mariji Bistrici, Trsatu, Sinju, Olovu i drugima. Meladin zbornik naslovljen *Ancilla Domini – Službenica Gospodnja*, najuspješnije je mariološko-marijansko djelo našega doba.

Hrvatini Gabrijel Jurišić prikazao je niz članaka, studija i rasprava, knjiga i zbornika posvećenih općoj i hrvatskoj hagiografiji, hrvatskom martirologiju, redovništvu i duhovnosti, a sve navedeno upućuje na neizbrisiv trag i djelovanje svećenika u okvirima duhovnoga, vjerskog, kulturnoga, znanstvenog i povijesnoga života u Hrvatskoj i u svijetu. Prikazao je također obrađene hagiografije crkvenih upravnih jedinica: biskupija, družba i provincija, pri čemu je za svakog zaslužnika naveden kratki životopis i osnovna literatura, a upozorio je i na klasifikaciju kojom su Božji ugodnici (njih više od 600) razvrstani: sveci, blaženici, sluge Božje za koje se vode postupci za beatifikaciju i kanonizaciju i preminuli na glasu svetosti, a najčešće su bili mučenici. Također je priložio "Kalendar hrvatskih Božjih ugodnika" (već objavljen), a ovdje dopunjen najnovijim podacima. O redovništvu, bliskoj temi, prilog je naslovio Ivan Bekavac Basić, koji je uspostavio ljestvicu zaslužnih prema nasljedovanju Kristovih savjeta: poslušnosti, siromaštvu i čistoći, pri čemu je aktualizirao doprinose u vjerskom, kulturnom i znanstvenom životu, prikazane u Kačićevim zbornicima. Primjenom sinkronijsko-dijakro-

nijskih pogleda u razmatranjima, Bekavac Basić osnažio je stavove o njihovim neizbrisivim tragovima u povijesnom trajanju. Pritom je istaknuo zasluge fra Hrvatina Gabrijela Jurišića u poticanju nekih, osobito ženskih družba, da prirede rukopise o svojim provincijama, pa je i sam bio urednikom nekih knjiga i monografija.

O crkvenopovijesnim i općepovijesnim temama, naravno i onima iz hrvatske franjevačke i nacionalne povijesti pisali su u zajedničkim uradcima Nikola Varezić i Anamarija Bašić, obuhvativši cijelu hrvatsku opću i crkvenu povijest iznesenu u prvih 25 brojeva iz ranijeg razdoblja Kačićeve naklade te Josip Vrandečić i Mate Anić, koji su prikazali novije povijesne zbornike. Autori su iznenađeni koliko je bogat i raznovrstan opus, ali i dometi i obzorja povijesne znanosti s temama, sadržajima, izvorima i zaključcima. I kad se govori o nekoj uskoj, lokalnoj temi, nevjerojatno je koliko se i takva razmatranja dodiruju s općehrvatskom nacionalnom i kulturnom poviješću. Upravo iz navedenoga autorima članka nametnuo se zaključak da su radovi o povijesnim i povijesti bliskim temama obuhvatili ukupan hrvatski kulturni i jezični prostor te ga obogatili u svoj njegovoj širini.

Dragocjena su izvješća o boravcima sv. Franje u Trogiru, Splitu i ostalim dijelovima Hrvatske, o kršćanstvu u rimskom Iliriku prije dolaska Hrvata fra Željka Tolića, potom i članci o starohrvatskoj i starokršćanskoj arheologiji, staroj povijesti i epigrafiji, povijesti samostana u Makarskoj te zbornika u čast akademiku Emiliju Marinu, koji su obimnom građom obuhvatili dvobroje i čak trobroje. Izlučili bismo rad Milka Brkovića, koji je obradio 59 papinskih isprava iz XIII. stoljeća, sačuvanih u samostanu sv. Frane u Zadru, pisanih prema uzusu u tri dijela: protokol, tekst i eshatokol. Niz povijesnih rasprava koncipirano je i provedeno po pravilima povijesne znanosti i njoj prihvatljive metodologije, prinosi su povijesti i njezinim pomoćnim znanostima stoga što osvjetljavaju brojna pitanja i dotad neobrađene teme. Članke iz starohrvatske, starokršćanske i antičke arheologije, posebno spomenike iz srednje Dalmacije, obrađene u trobroju (2009. - 2011.) obradio je Emilio Marin, kojem je taj zbornik i posvećen.

O prosvjeti, školstvu i razdobljima opismenjavanja u raznim pokrajinama, također i redovima i družbama u zbornicima te o nekoliko knjiga izdavačkoga niza Zbornika *Kačić*, iz kojeg bismo izlučili knjige fra Petra Bezine, prikazao je Jure Brkan. O jezikoslovnim radovima objavljenim u Zborniku, spomenicima pismenosti, glagoljici i glagoljaštvu, bosančici, razvoju hrvatskoga književnog jezika, njegovoj fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksikološkoj analizi nekih djela, o tvorbi riječi, onomastici, leksikografiji, čistunstvu u

jeziku, pisala je Edita Medić, a među autorima 32 članka nastala iz pera 24 jezikoslovca navodila je ugledne profesore: Karla Kosora, Antu Sekulića, Josipa Tandarića, Josipa Bratulića, Milu Bogovića, Vladimira Vratovića, Gabrijela Jurišića, Ivana Ostojića, Milu Mamića, Anđelka Mijatovića, Vinka Grubišića, Josipa Lisca i druge. Njihovi radovi mogu stajati uz bok važnijim jezičnim časopisima u Hrvatskoj, a na poseban način istaknuli bismo osviještenu skrb kojom se čitatelji potiču na brigu i ljubav u očuvanju domovine i hrvatskoga jezika.

Na stranicama Zbornika *Kačić* najbrojnije su rasprave o književnosti, bilo o pjesništvu ili o prozi, o književnicima, djelima i književnom jeziku, radovima na znanstvenim skupovima. U Zborniku je objavljen grčki original i hrvatski prijevod *Pjesnički kanon za rođendan Bogorodice* sv. Andrije Kretskoga. Zbornik je objavio 59 svezaka posebnih izdanja, i to po dva broja sa simpozija o Filipu Grabovcu i Andriji Kačiću Miošiću, zatim po jedan o sv. Klari, sv. Anti Padovanskom, Nikoli Šimiću, Karlu Baliću, Karlu Jurišiću, Pavlu Meladi itd. Simpozij o fra Filipu Grabovcu, priređen u Sinju od 30. rujna do 2. listopada 1982. s prilogima Josipa Solde, Karla Eterovića, Šime Peričića, Vesne Čulinović-Konstantinović, Zorice Šimunović-Petrić, Divne Zečević, Ante Sekulića, Stipe Botice, Mile Mamića, Karla Jurišića, Anđelka Mijatovića i drugih, od kojih posebno izdvajamo nadahnuće i neponovljive zdravice i priloge Joje Ricova. U ovom je svesku Ivan Bošković prikazao književne teme tiskane u Kačićevim zbornicima u proteklih pet desetljeća te o posebnim izdanjima, pri čemu je uz Grabovčeve prikazao i priloge o fra Andriji Kačiću Miošiću na simpoziju održanom od 3. do 7. studenoga 2004. u Zagrebu, Sinju, Makarskoj, Bristu, Zaostrogu i Mostaru te skupovima priređenim 27. studenoga u Torontu i 7. prosinca 2004. u Bostonu. Bošković je naveo autorske priloge tiskane u Zborniku HAZU-a te u Zborniku (39-40) iznio glavne teze autorskih priloga: Botice, Bratulića, Brešića, Buljca, Dukića, Fališevac, Grbavca, Perilla, Rišner, Šundalić, a više prostora dao je članku Vinka Grubišića o „najčitanijoj našoj knjizi“, o kojoj se u Kanadi i Americi doznalo iz engleskoga prijevoda Fortisova *Puti po Dalmaciji* (1778.). Osvrnuo se Bošković na članak Ive Šoljana o „viziji rata i povijesti“ te Anite Mikulić-Kovačević koja je analizirala Kačićevu baladu o sužanjstvu i kraljevskoj kruni sv. Vladimira. U zaključku naveo je i primjere novih čitanja koja osvjetljavaju i objašnjavaju nepoznate stranice naše duhovne tradicije, čime je i poentirao: „Na mnoge misli izrečene u napisima književna se znanost itekako referira, a neke ocjene imaju i snagu književno-znanstvenoga pravorijeka, što Zbornik tijekom njegova pedesetogodišnjega tečaja legitimira i vrijednim književnim glasilom“

(Bošković, 2017/18, 184). Članke o umjetnosti i kulturnoj baštini prikazala je Zoraida Demori Stančić, navodnom monografije o franjevačkom samostanu sv. Lovre iz pera fra Josipa Solde, držeći važnim dokumente i opise crkve i oltara, slika i kipova, tema o arhitekturi, slikarstvu, kiparstvu i umjetničkom obrtu, a upravo je J. Soldo zaslužan za model kojim se znanstveno elaborira i valorizira hrvatska baština i kako se uvodi u nacionalne okvire povijesti umjetnosti. Crkveno-glazbene i muzikološke teme u zbornicima *Kačić* u proteklih pet desetljeća prikazali su Hana Breko-Kustura i Stipica Grgat te utvrdili raznolikost tematike kojom su autori pridonosili povijesti crkvene glazbe obuhvativši preglede o crkvenim pjevačkim društvima, gregorijanskom koralu, glagoljaškom pjevanju, ulozi franjevaca u Cecilijanskom pokretu, pjevanje u Rimskom časoslovu, jednostavnim te svečanim napjevima. S osobitim zanimanjem aktualizirali su franjevačke kantuale fra Petra Kneževića. Utvrdili su kako su spoznaje i istraživanja imali jaku recepciju u novim glazbenim ostvarenjima, također i u recentnim znanstvenim diskursima.

O pastoralnom i misionarskom djelovanju svećenika u Gradišću, Njemačkoj te u Americi, Australiji i Africi, kamo su dospjeli s ekonomskom i političkom emigracijom, brojni su prilozi u kojima se razmatra o društvenom, socijalnom, kulturnom i sportskom životu naših iseljenika u tuđini, o čemu je Adolf Polegubić donio pregled. No najviše je prostora posvetio *Snu povratnika* fra Ante Branka Periša koji je oslikao vrijeme od nastanka misija do danas, a ono se promijenilo kao što su se promijenile i aktivnosti i statistike, ali je svrha ostala istom: pobožnosti, hodočašća, duhovne obnove, dobrotvorna društva, socijalna skrb i drugo.

O prirodoslovnim i medicinskim temama u zbornicima *Kačić* pisao je fra Nedjeljko Jukić i istaknuo prinose teologa i malakologa fra Jure Radića i njegovu malakološku i prirodoslovnostvenu ostavštinu, zatim na rezultate istraživanja trijaskih amonita iz geoloških naslaga u Sutini fra Joze Olujića te *likaruša* fra Luke Vladimirovića i fra Emerika Pavića. Bože Norac Kljaljo donio je pregled autorskih i predmetnih bibliografija: Zlatovića, Balića, Bačića, Stjepana Radića, Maruna, Kosora, Bujasa, Dominika Šušnjare, Paule Preradović, pjesnikove unuke, i dugih.

U zaključnom pregledu Emilio Marin izvijestio je o izradi projektorskog lanca, o čemu smo izvijestili na početku ovoga pregleda.

No nije to sve. Prema pravilima struke na 55 stranica cjelokupnu biobibliografiju svih zbornika *Kačić* sa svim podacima, sažetcima na hrvatskom, engleskom i drugim jezicima, uz slike naslovnica te *Knjižnice zbornika – monografije, dokumenti, grada*, u kojima svaka knjiga također ima spomenute sažetke na hrvatskome i stranim

jezicima, kazalo osobnih i zemljopisnih imena i određen broj slika, pripremila je i posložila Iva Kolak, prof., djelatnica Sveučilišne knjižnice u Splitu. Veći dio sažetaka na engleskom jeziku izradila je Angelina Gašpar, s Bogoslovnog fakulteta u Splitu. Kad biste pomislili kako je sve sjelo na svoje mjesto, duh marljivosti kojim je Gospodin obdario fra Hrvatina Gabrijela Jurišića, glavnoga urednika Zbornika, pobrinuo se da u svečanom svesku „Kačić“ na 110 stranica objavi *Leksikon suradnika Zbornika „Kačić“* (oko 370) s kratkom biografijom i podacima o literaturi, potom priloge o suradnicima akademikima, podatke o starim piscima, svetim ocima, kardinalima, biskupima, generalima Reda, uglednicima, o važnim dokumentima, sunakladnicima, tiskarama, ponovljenim i zajedničkim izdanjima.

Na samom kraju prije pregleda sadržaja je i životopis dvaju pokojnih urednika fra Karla Jurišića i fra Josipa Ante Solde te dugovječnog urednika fra Hrvatina Gabrijela Jurišića, za kojega, da imamo stotinu jezika, dostojnu hvalu ne bismo mu mogli izreći.

Miljenko Buljac